

қозғалыстардың төмендеуі. Бұған көбіне Солтүстіктің ядролық қатерінің артуы және Қытайдың агрессивті саясаты ықпал етеді. Мұндай жағдайда Оңтүстік Корея мен оның халқы Американы - оның негізгі одақтасы мен қорғаушысына қарсы тұрудың пайдасы жоқ.

Зерттеу нәтижелеріне сүйене отырып, американдыққа қарсы наразылықтардың күшеюіне қарамастан, Оңтүстік Кореядағы антиамериканизм американдықтардың қатысуына қарсы жаппай халықтық наразылық түрінде көрінісін жалғастыра алады деп болжауға болады, өйткені SOFA кейбір ережелерінің әділетсіздігі мәселесі бірінші немесе екінші рет қарау кезінде шешілмеген шарт талаптары бар. Американдық әскерге тікелей немесе жанама түрде қандай да бір қылмыс немесе оқиға орын алғанда, корейлер тағы да көшеге антиамерикандық ұрандармен шығады. Жалпы Америкаға деген қарсылық туралы айтатын болсақ, егер Америка Құрама Штаттары әлемде жетекші рөлге ие деп үміттенген болса, бұл құбылыс сөзсіз Америкамен бірге жүреді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. O'Connor B. A brief history of anti-Americanism: from cultural criticism to terrorism // Australian Journal of American Studies. 2004. P. 78.
2. Ланьков А. Внуки Ленина на берегах Хангана: Корейское левое движение // Сеульский вестник. URL: <http://vestnik.kr/articles/historypage/3337.html> (дата обращения: 04.05.2015).
3. Statusofforcesagreement. URL: <http://www.globalsecurity.org/military/facility/sofa.htm> (дата обращения: 12.05.2015).
4. Statistic on crimes committed by US troops in South Korea. URL: <http://www.iacenter.org/Koreafiles/ktc-civilnetwork.htm> (дата обращения: 12.05.2015).
5. Военнослужащие США убили в Южной Кореи двух девушек. URL: http://www.newsru.com/world/13Jun2002/usa_korea.html (дата обращения: 15.05.2015).

ӘОЖЗ.33.331.5

ПАРСЫ ШЫҒАНАҒЫ ЕЛДЕРІНДЕГІ ЕҢБЕК НАРЫҒЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫ МЕН ДАМУЫ

Жанагельды Аяулым Балатбекқызы

aeka_8_27@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Халықаралық қатынастар факультеті,
Шығыстану кафедрасының 2 курс магистранты, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Ғылыми жетекші - Тулеубаева С.А.

Халықаралық қатынастар саласында жүргізілген заманауи зерттеулердің көпшілігі ғаламдық кеңістікке, әлемдегі ең ықпалды мемлекеттер саласына шоғырланған. Алайда соңғы уақытта халықаралық аймақтардың рөлі ерекше орында тұр, аймақтық өкілеттіктер басты рөлге ие болды. Халықаралық қатынастар мен әлемдік саясаттың мәнін түсіну үшін мұндай аймақтардың маңызы артып отырған жұмыстардың саны өсіп келеді [1, б. 111].

Қазіргі таңда Парсы шығанағы әлемде алып аймақтың бірі болып саналады, оған Бахрейн, Катар, Кувейт, БАӘ, Оман және Сауд Арабия елдері кіреді. 1981 жылы 25 мамырда бұл мемлекеттер аймақтық жабық халықаралық ұйымға – Парсы шығанағындағы араб мемлекеттерінің ынтымақтастық кеңесіне біріктірілді. Сонымен қатар, жоғарыда аталған мемлекеттер саяси, экономикалық және мәдени жағынан ұқсас.

Біріншіден, олар авторитарлы мемлекеттерге жатады: Оман, Біріккен Араб Әмірліктері, Катар және Сауд Арабиясында абсолютті монархия, Бахрейн мен Кувейтте – конституциялық монархия. Екіншіден, барлық осы мемлекеттер үшін негізгі кірістердің бірі – көмірсутек шикізаты, олар өз аймағынан тыс жерде үлкен көлемде экспортталады.

Мысалы, Сауд Арабиясы мұнай экспорты бойынша бірінші орында (тәулігіне 7,5 млн баррель). Үшіншіден, осы мемлекеттердің ислам ресми дін ретінде танылған [2].

Парсы шығанағы аймағы бүгінгі күні халықаралық экономика мен саясатта үлкен рөл атқарады. Өзінің қазіргі түрінде бұл аймақ XX ғасырда қалыптасты. Оның саяси қалыптасу процесін негізгі екі кезеңге бөлуге болады: Бірінші дүниежүзілік соғыстың салдарымен байланысты кезең (1932 жылы аяқталған Сауд Арабиясының бірігуі) және Екінші дүниежүзілік соғыстың салдарымен байланысты кезең (1959 жылы қазіргі Оманның нығаюы, Кувейт, Бахрейн, Катар және БАӘ елдерінің тәуелсіздіктерін алуы).

Экономикалық қатынастар жүйесінде еңбек нарығы маңызды орын алады. Бұл нарықта еңбекке қабілетті адамдар мен мемлекеттік, муниципалдық, қоғамдық және жеке ұйымдардың мүдделері сәйкес келеді. Еңбек нарығында қалыптасатын қатынастар айқын әлеуметтік-экономикалық сипатқа ие. Олар ел халқының көпшілігінің шұғыл қажеттіліктеріне әсер етеді. Еңбек нарығының тетігі арқылы жұмыспен қамту және жалақы деңгейлері белгіленеді. Еңбек нарығындағы болып жатқан процестердің маңызды салдары жұмыссыздық болып табылады – бұл жалпыға ортақ теріс, бірақ іс жүзінде еріксіз құбылыс.

Соңғы үш онжылдықта Парсы шығанағындағы Араб елдерінің экономикасының қарқынды өсуі шетелдік жұмыс күшінің айтарлықтай ағымын қажет етті. Қазіргі уақытта шетелдік жұмысшылар Парсы шығанағының барлық елдеріндегі жұмыс күшінің жартысынан көбін құрайды. Бұл елдердегі еңбек нарығы бірнеше бағыт бойынша бөлінеді: мемлекеттік және жеке меншік секторлар арасында, азаматтар мен шетел азаматтары арасында, сондай-ақ білікті және білікті емес жұмыс күштері арасында. Нарықты сегментациялау бірқатар факторларды көрсетеді, мүмкін, ең бастысы, жалақы мен жеңілдіктердің тартымдылығы, сонымен қатар мемлекеттік сектордың азаматтарға ұсынатын жұмыс жағдайы мен әлеуметтік мәртебесі.

Жеке сектордың жұмысы келісімшарттық жұмыс үшін белгілі бір шарттар негізінде дайын болатын шетелдік жұмыс күшіне тәуелді. Шетелдік жұмысшылардың жалақысы біліктілігі бірдей азаматтарға қарағанда айтарлықтай төмен. Еңбек нарығын сегментациялау кейбір елдерде ұлттық жұмыс күшінің 90% мемлекеттік секторда жұмыс істейді, ал жеке сектордағы шетелдік жұмысшылардың үлесі айтарлықтай жоғары. Жұмыспен қамтуға көбінесе экономикалық белсенділіктің қарқыны, сондай-ақ өндіріс әсер етеді. Парсы шығанағы елдері ежелден келе жатқан либералды және ашық экономикалық саясатқа ие және олардың ұлттық шекаралары арқылы тауарлар, капитал және жұмыс күшінің қозғалысына ешқандай шектеулерді қолдамайды. Өз ресурстарының шектеулеріне сәйкес Парсы шығанағы елдері табиғи ресурстар мен капиталды ірі экспорттаушыларға, сондай-ақ тауарлар мен жұмыс күшін импорттаушыларға айналды.

Парсы шығанағы елдерінің экономикасында мұнай-газ секторлары басым: мұнайға арналған ЖІӨ өндіріс пен мұнай бағасына тікелей байланысты, ал мұнайға жатпайтын ЖІӨ үкіметтің шығындарына қатты әсер етеді, ол өзінен түсетін табысқа байланысты. 1970 және 1980 жылдардың басында мұнайдың жоғары бағасы ағымдағы шоттағы және сыртқы қаржылық есептемедегі үлкен профицитпен бірге жедел экономикалық өсу кезеңдерімен байланысты болды. Бұл Парсы шығанағы елдеріне әлеуметтік инфрақұрылымды құру және өндірістік базаны әртараптандыру үшін ауқымды инвестициялық бағдарламаларды бастауға мүмкіндік берді. Бастапқыда құрылысқа және индустриялық дамуға баса назар аударылды, бірақ инфрақұрылым мен өнеркәсіптің қарқынды дамуы қолдауды қажет етті және көптеген қызмет көрсету салаларының дамуына ықпал етті. Жылдам өсіп келе жатқан тұрғындар мен жан басына шаққандағы кірістер тұрмыстық қызметтердің дамуына да түрткі болды. Сонымен қатар, экономиканы әртараптандыру қаржылық қызметтер мен мұнай емес сауданың дамуына ықпал етті. Мұнай-газ секторының капиталды көп қажет ететін және ресурстарды қажет ететін дамуы қызмет көрсету секторынан айтарлықтай қолдауды қажет етті. Осы себептерге байланысты қызмет көрсету салалары шикізаттық емес экономикалық қызметтің негізгі қайнар көзі және жаңа жұмыс күшіне сұраныстың негізгі көзі болды. Парсы шығанағы елдерінің ресурстық базасы шектеулі болғандықтан, экономикалық өсу

материалдар мен жұмыс күшінің үлкен импортын талап етті. Шетелдік жұмыс күшінің ағынында экономикалық қызметтің қарқыны мен құрылымындағы өзгерістер қатты көрінді. Кейбір мәліметтерге сәйкес, 1975–80 жылдарында шетелдік жұмыс күшінің ағымы жылына шамамен 20%-ға өсті, ал келесі 1980–85 жылдары 7%-ға, одан кейінгі онжылдықта жылына 3%-ға дейін төмендеді. Қазіргі уақытта шетелдік жұмысшылар Бахрейндегі жұмыс күшінің шамамен 55%-н, Оман мен Сауд Арабиясында 65-70%-н, Кувейт, Катар және Біріккен Араб Әмірліктерінде 85-90%-н құрайды. Географиялық тұрғыдан қарастыратын болсақ 1970-80 жылдары шетелдік жұмысшылардың негізгі ағымы Мағриб және Таяу Шығыс елдері (Египет, Иордания, Ливан, Марокко, Сирия Араб Республикасы, Судан, Йемен Республикасы) соған қоса басым бөлігі Палестиналықтар болды, бірақ бұл жағдай 90-жылдардың басынан бастап өзгерді және азиялық жұмысшылардың саны (негізінен Үнді субконтиненті мен Филиппин) айтарлықтай өсті.

Шетелдік жұмыс күшін тарту мүмкіндігі аймақтың тез экономикалық өсуіне және баға тұрақтылығына ықпал етті. Инфляциялық қысымның төмендеуінде шетелдік жұмысшылар да маңызды рөл атқарды. Бұл аймақтың бәсекеге қабілеттілік және адами даму деңгейі бойынша айтарлықтай жақсаруына әкелді. Парсы шығанағы Үлкен Азия Кеңесі елдеріне көптеген шетелдік азаматтардың жұмысқа орналасуы мигранттарды жіберетін елдердің пайдасына, мысалы, Бангладеш, Египет, Индия, Иордания, Непал, Пәкістан, Филиппин және Шри-Ланка сияқты елдерге 2012 жылы шамамен 220 млрд. жіберілді [3].

Соңғы үш онжылдықта Парсы шығанағы елдері әлемдегі ең жоғары өсу қарқынын (1970–95 жылдар аралығында орташа есеппен 5%) тіркеді, бұл жергілікті тұрғындардың жоғары өсу қарқынын, сондай-ақ шетелдік жұмысшылардың айтарлықтай ағымын көрсетеді. Халық санының тез өсу қарқыны (соңғы жылдары жылына орта есеппен 3,5%) туылу деңгейінің жоғары болуымен (дүниежүзілік деңгейден екі еседен астам) және денсаулық сақтау мен білім берудегі едәуір ілгерілеумен түсіндіріледі, бұл нәрестелер өлімінің күрт төмендеуіне алып келді (5 есе 1970 жылдан бастап). Парсы шығанағы елдеріндегі еңбек нарығына қатысу деңгейі (35%) экономикалық дамудың дәл сол кезеңінде және жан басына шаққандағы кірісі ұқсас елдермен салыстырғанда төмен. Бұл демографиялық, экономикалық, әлеуметтік және мәдени факторлардың жиынтығын көрсетеді. Біріншіден, халықтың салыстырмалы түрде үлкен бөлігі еңбек жасына жетпеді. Екіншіден, университетте білім алудың жақсы мүмкіндіктері бар, өйткені білім тегін; жоғары білім мемлекеттік немесе басқа ақы төленетін жұмысқа орналасу мүмкіндігін айтарлықтай арттырады; жоғары біліммен байланысты әлеуметтік бонус бар. Үшіншіден, мемлекеттік сектордағы зейнеткерлік жастың төмендігі – әдетте 20 жылдық еңбек өтілі бар адамдардың (45 жастан бастап) ерте зейнетке шығуға мүмкіндігі бар. Парсы шығанағы елдеріндегі білімді және білікті әйелдер санының өсуіне қарамастан, еңбек нарығында олардың саны төмен болып табылады – шамамен 30%. Кувейт әйелдерді әртүрлі жұмыс салаларында жұмысқа қамту жағынан бірінші орын алады, бірақ бұның өзі халықаралық стандарт бойынша өте төмен болып есептеледі.

Парсы шығанағы елдеріндегі ересектердің сауаттылық деңгейі соңғы үш онжылдықта білімге үлкен инвестициялар мен міндетті білім беру саясатына жауап ретінде едәуір жақсарды. Бұнда қызмет көрсету салаларында жұмыс күшінің жартысынан көбі жұмыс істейді. Индустриалды сектордағы жұмыспен қамту Парсы шығанағы елдерінің экономикалық базасын әртараптандыру жөніндегі әртүрлі стратегиялары көрініс тапты. Кейбір елдерде (Сауд Арабиясы және Катар) экономиканы әртараптандыру олардың көмірсутегі ресурстарына негізделген өндірістердің дамуына баса назар аударды. Оман сонымен бірге оның мұнай емес өндірістік базасының дамуына өз үлесін қосты. Кувейттің саяси бағыты шетелдегі активтерді сатып алу арқылы ағыммен мұнай секторын әртараптандыруға бағытталды. Басқа елдерде өнеркәсіптік сектордың дамуы басым сервистік секторлардың көлеңкесінде болды (Біріккен Араб Әмірліктеріндегі транзиттік сауда және Бахрейндегі оффшорлық банкинг). Осы стратегияларды ескере отырып, жылдар

ішінде өнеркәсіптік жұмыспен қамту жалпы жұмыс күшінің үлесі ретінде Оман, Катар және Сауд Арабиясында өсті, бірақ басқа үш елінде төмендеді. Оманды қоспағанда, жұмыспен қамтудың жалпы көлеміндегі ауылшаруашылық саласының үлесі өте аз, бұл Парсы шығанағы елдерінің азық-түлік өндірісі мен халықтың тез урбанизациясындағы шектеулі әлеуетін көрсетеді.

Осы факторлар бірлесе отырып, еңбек нарығындағы ағымдағы жағдайға ықпал етіп, алдағы кезеңдегі жұмыспен қамту және саясат проблемаларының параметрлерін анықтайды. Экономикалық өсу мен жұмыс орындарын құру арасындағы байланыс жылдар ішінде тиімділіктің жоғарылауына, капиталды көп қажет ететін технологияларға негізделген индустриялық дамуға және шетелдіктерге тәуелділік сипатына байланысты әлсіреген болуы мүмкін. Нәтижесінде шетелдік жұмыс күшіне деген сұраныс жалпы экономикалық белсенділіктің ауытқуларына аз сезімтал болып көрінеді. Салыстырмалы үрдістердің арақатынасы Парсы шығанағы елдерінде ұлттық еңбекті пайдалану қажеттілігіне әкелді [4].

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Косов Г.В., Литвишко О.М. «Каспийский регион в системе международных регионов», Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 4. История. Регионоведение. Международные отношения. № 6, 2015. С. 111-117.
2. Нефедов С.А., Демченко Д.А. «Регион Персидского залива как предмет международной политической регионалистики», <https://cyberleninka.ru/article/n/region-persidskogo-zaliva-kak-predmet-mezhdunarodnoy-politicheskoy-regionalistiki/viewer> [алынған күні: 05.02.2020 ж.]
3. Cyrus Sassanpour. «Labor Market Challenges and Policies in the Gulf Cooperation Council-Countries» <https://www.imf.org/external/pubs/FT/gcc/GCC3.pdf> [алынған күні: 05.02.2020 ж.]
4. إصلاحات سوق العمل لتعزيز التوظيف والإنتاجية في مجلس التعاون لدول الخليج العربية. الاجتماع السنوي لوزراء المالية ومحافظي البنوك المركزية // <file:///C:/Users/User/Downloads/100513a.pdf> [алынған күні: 08.02.2020 ж.]

ӘОЖ 316.356.2

XX ҒАСЫР БАСЫНДАҒЫ ИРАНДАҒЫ ӘЙЕЛДЕР ҚОЗҒАЛЫСЫ

Жылқышиева Мария Берікқызы

mzhylkyshieva@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, Халықаралық қатынастар факультеті,

Шығыстану кафедрасының 2 курс студенті,

Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Ғылыми жетекші – Азмуханова А.М.

Соңғы 10 жылдықтарда саяси, әлеуметтік аспектілер бойынша әйел құқығының қорғалуы маңызды мәселелердің біріне айналды. Теңдік - кез келген демократиялық қоғамның маңызды түбірі. Демократияның басты мақсаты әлеуметтік әділеттілікке ұмтылатын қоғамның адам құқықтарын қорғау болып табылады. Алайда қазірдің өзін де жыныс теңсіздігі кеңінен таралған құбылыс. Бірақ ол теңсіздік көрінісі әр мемлекетте әртүрлі көрініс табады. Егер де бір мемлекетте жұмыс орнында белгілі бір дәрежеге көтерілуге патриархалды қоғам санасы кедергі келтірсе, екінші мемлекетте теңсіздік әйелдің қоғамдық өмірде толықтай шеткерілуі негізінде көрінеді. Бірақ тарих беттері көрсеткендей, осындай ортадан стереотипті ой- санаға қарсы жаңашыл ойлы тұлғалар шығады.

XIX ғ. аяғы – XX ғ. басында бірқатар мұсылман елдерінде дәстүрлі исламдық өмірді реформациялау етек ала бастады. Батыс мемлекеттерінің ықпалы, консервативті көзқарастар,